

Pääministerit toimijoina: 1. persoonan henkilö-tekijät japaninkielisessä poliittisessa diskurssissa

Johdanto

Tämä kirjoitus käsittelee suoraan henkilöön viittaamista (tai viittaamattomuutta) sekä sen ilmenemistapoja ja merkityksiä japaninkielisessä poliittisessa diskurssissa. Käsitellen suhteellisen epämuodollista kirjoitettua kieltä, jossa kirjoittajan – oletettavasti Japanin pääministeri – persoonallinen tyyli yhdistyy kommentoitavina oleviin poliittisiin teemoihin. Tarkastelun kohteena ovat suorat viittaukset 1. persoonaan viiden 2000-luvun Japanin pääministerin vapaamuotoisissa sähköpostilistakirjoituksissa. Viittaussanan ominaisuuksista huomioni kohdistuu lukuun, lauseenjäsenyyteen, verbin semanttisiin ominaisuuksiin ja referentin tulkintaan kontekstissaan. Kaikki kirjoituksissa esiintyvät 1. persoonaan viittaavat termit ovat pronominaalisiksi kutsuttuja yksiköllisiä tai monikollisia termejä (*ninshō daimeishi* 'persoonapronomini').¹ Varsinainen viestien teemojen käsittely retorisine strategioineen kulloisessakin poliittisessä kontekstissa rajautuu tämän kirjoituksen ulkopuolelle.

Japanin kielessä viittaussanan käytölle on olemassa tietty syynsä, joka voi olla paitsi rakenteellinen myös kiinteästi diskurssin tarkoitukseen liittyvä. Johdannoksi siteeraan tunnettua japanilaiskirjailijaa Natsume Sōsekia, jolla on oma selkeä näkemyksensä eksplisiittisestä persoonan ilmaisemisesta henkilöviittausten muodossa. Apinan ei parane keikistellä kruununpäisenä aristokraattina (Ikegami 2008):

Minun täytyy tunnustaa, että persoonan ilmaiseminen on mielestäni kerrossaan epäluonnollista ja sietämätöntä. (...) Aivan kuin apina yrittäisi esittää olevansa aristokraatti asettamalla kruunun päähänsä.² (Kirjoittajan oma käännös.)

1. Persoonapronominin käsite on japanissa kiistanalainen, mutta tavanomaisesti persoonapronominiksi kutsutaan melko lailla pronomien tavoin käyttäytyviä termejä, jotka jaetaan osittain joko naisiin tai miehiin viittaaviin ja nais- tai miespuhujien käyttämiin variantteihin. *Watashi* on neutraalin kohteliaan rekisterin termi vailla sukupuolieroa. Ks. tarkemmin Länsisalmi (2001) tai Ono & Thompson (2003).

2. "I have to confess that I find the device of personification simply unnatural and intolerable. (...) It is as if a monkey is trying to pretend to be a lord by putting a crown on its head" (Ikegami 2008).

Aineisto

Aineistona käytän viiden 2000-luvun pääministerin sähköpostilistan kommenttiviestejä käännoksineen (*meerumagajin/E-mail Magazine*), jotka ovat luettavissa myös verkosta: liberaalidemokraattisen puolueen Koizumi Jun'ichirō (2001–2006), Abe Shinzō (2006–2007), Fukuda Yasuo (2007–2008), Asō Tarō (2008–2009) ja demokraattisen puolueen Hatoyama Yukio (2009–2010).³ Sähköpostilistan perusti pääministerikautensa alussa suosittu Koizumi ”Lion Heart” Jun'ichirō viikoittaiseen viestintään ja yhteydenpitoon kansalaisten kanssa. Viestit olivat alusta asti luettavissa myös englanniksi käännettyinä (”provisional translation”), myöhemmin myös mandariinikiinaksi ja koreaksi. Koizumi olikin tuottelias kirjoittaja yltaen pitkän kautensa lopussa 250:een numeroituun viestiin. Lyhytaikaisemmilla pääministereillä viestien määrä jäi huomattavasti vähäisemmäksi: Abe 46, Fukuda 46, Asō 44 ja Hatoyama 33.

Tässä kirjoituksessa analysoin mainittujen pääministerien ensimmäisiä ja viimeisiä viestejä. Kyse on siis virkakauden alusta ja lopusta eli merkittävistä hetkistä, jolloin pääministerit lähestyivät kansalaisia virkansa puolesta sähköpostilistan kautta ensimmäistä ja viimeistä kertaa. Ensimmäisiä viestejä on mukaan otettu kultakin ministeriltä kaksi, sillä varsinaista postituslistan – tai pikemminkin uuden pääministerin – lanseerausviestiä (*sōkangō*) edeltää aina ”valmistelevalle numerolle” (*sōkan junbigō*). Nämä valmistelevat viestit eivät sisällä yllä mainittuihin lukumääriin. Aineiston tiedot on koottu taulukkoon 1, jossa mainitaan tutkittujen viestien määrä pääministeriä kohden ja japanilaisten kirjoitusmerkkien lukumäärä kussakin viestissä sekä yhteen laskettuna.

Pääministeri	Viestit lkm	Kirj.mer.lkm Viesti 1	Kirj.mer. lkm Viesti 2	Kirj.mer. lkm Viimeinen viesti 3	Kirj.mer. lkm Yhteensä
Koizumi	3	628	556	1015	2199
Abe	3	1421	1428	947	3796
Fukuda	3	445	715	878	2038
Asō	3	632	738	823	2193
Hatoyama	3	979	923	1238	3140

Taulukko 1. Aineisto

Kaikki aineistoni tekstit on kirjoitettu pääosin neutraalin kohteliaalla *teineigo*-tyylillä, joka heijastaa kirjoittajan (pääministeri) ja viestin vastaanottajan ja lukijan (kansalainen) välistä poliittisen viran edellyttämää asemointia: kansan palveluksessa oleva pääministeri puhuu kansalaisille kohteliaalla tyyllillä, käyt-

3. Tätä kirjoitettaessa kesällä 2011 pääministerinä toimiva niin ikään demokraattisen puolueen Kan Naoto on siirtynyt Internet-ajassa uudelle vuosikymmenelle hylkäämällä edeltäjiensä kymmenen vuotta käyttämän sähköpostilistan ja perustamalla videokuvamateriaalia laajasti hyödyntävän blogin (*Kan-Full Blog*).

täen toisinaan lisäksi itsestään ja hallituksestaan ”nöyriä” *kenjōgo*-muotoja ja lukijoihin viitattaessaan ”kunnioittavia” *sonkeigo*-ilmaisuja.⁴

Topiikkiprominessista

Japani on kielitypologiselta rakenteeltaan agglutinoiva kieli ja sanajärjestykseltään tyyppiä SOV. Substantiivit ovat suvuttomia eikä myöskään niiden lukua tavallisesti osoiteta, jollei sillä ole erityistä merkitystä viestissä. Verbit eivät ilmaise persoonaa eli esimerkiksi ’mennä’-verbin kohteliaan muodon *iki-masu*⁵ tekijä käy normaalisti ilmi kontekstin perusteella. Japaninkielisistä virkkeistä ei useinkaan löydy erillistä kieliopilliseen persoonaan viittaavaa sanaa.

Japani on itäaasialaiseen tapaan rakenteeltaan topiikkiprominentti kieli. Topiikki on kuulijalle tai lukijalle jollakin tapaa tuttu asia tai käsite, joka tavallisesti merkitään erityisellä topiikin päätteellä. Topiikki voi toimia samanaikaisesti myös lauseen tekijänä. Yleisin topiikin ilmaisemiseen käytettävä merkitsin on topiikkipartikkelina tunnettu *wa*. Siinä missä sijapäätteiksi kutsutut partikkelit, esimerkiksi nominatiivin/subjektin partikkeli *ga*, ilmaisevat monien lingvistien mukaan lauseen sisäisiä syntagmaattisia suhteita, toimii *wa* pikemminkin diskurssitasolla. Puhuja tai kirjoittaja kommentoi topiikin merkitsintä käyttäen jotenkin tuttua asiaa tai käsitettä tarjoamalla siitä jotain uutta tietoa, ikään kuin toimien kuvaamansa ilmiön ja todellisuuden välisenä suodattimena, jonka näkökulmasta topiikkina esitettävää asiaa tarkastellaan (Yamada 2006: 51):

- (1) *Kitagawa-san-wa booru-o nage-ta.*⁶
Kitagawa-SUFF-TOP pallo-ACC heittää-PST
'Kitagawa heitti pallon.'; merkityksessä 'Kitagawasta puheen ollen, (hän) heitti pallon.'

4. Kohteliaat tyylierekisterit eli *keigo* jaetaan perinteisesti kolmeen alakategoriaan, joita ovat *teineigo* ’(neutraalin) kohtelias kieli’, *sonkeigo* ’kunnioittava kieli’ ja *kenjōgo* ’nöyrä/vaativaton kieli’. *Teineigo* on puherekisteri, johon voi turvautua esimerkiksi puhuteltaessaan itselleen vierasta henkilöä, ja sen opiskelulla ulkomaalaiset kielienopiskelijat tavallisesti aloittavat japanin opintonsa. *Teineigon* erottaa epämuodollisesta, esimerkiksi perheenjäsenten tai hyvien ystävien keskenään käyttämästä *perustyylistä* verbeihin liitettävä *-masu*-päätte sekä kopulamuoto *-desu*. Se poikkeaa kahdesta muusta *keigo*-kategoriasta ilmaisemalla kulloisenkin *puhetilanteen* kohteliaisuutta eli puhujan kohteliaasta kielenkäyttöä *kuulijaa* kohtaan, kun taas *sonkeigo* ja *kenjōgo* periaatteessa ilmaisevat puhujan kunnioitusta ja nöyryä asennetta *referenttiä* eli *puheenaihetta* kohtaan. Kunnioittavat *sonkeigo*-ilmaisut viittaavat 2. ja 3. persoonaan, kun taas *kenjōgo*-muodoin ilmaistaan 1. persoonan referenttiä (minä/me) tai puhujan niin sanottuun *uchi*-sisäpiiriin (*uchi* ’sisäpuoli’) kuuluvia puheenaiheena olevia henkilöitä (esimerkiksi puhujan nuorempi sisarus tai kollega). Alentamalla itsensä puhuja siis jälleen epäsuorasti osoittaa kunnioitusta kuulijaa kohtaan. Aiheesta lisää: Länsisalme (2009b), Matilainen (2008) ja Nieminen (1999).

5. ’Mennä’-verbin sanakirjamuoto on *iku*, joka on samalla perustyylinen muoto. Muita mahdollisia muotoja ovat esimerkiksi *irasshai-masu* (*sonkeigo* + *teineigo*), *mairi-masu* (*kenjōgo* + *teineigo*) ja *irassharu* (*sonkeigo* + perustyyli, esimerkiksi viitattaessa kunnioittavasti 3. persoonaan hyvien ystävien välisessä keskustelussa).

6. Käytän esimerkkien transkriptiossa muunneltua Hepburn-järjestelmää, jossa kirjoitan pitkänä ääntyvän *o*-vokaalin *oo*, *n*-hiraganamerkin kirjaimella *n* ja suoran objektin merkitsimen kirjaimella *o*. Tekstin termeissä ja nimissä kirjoitan pitkän *o*-vokaalin *ō* ja japanilaiset nimet japanilaisessa järjestyksessä sukunimi + etunimi, ellei toisenlainen käytäntö ole vakiintunut yleisesti tunnettujen henkilöiden nimissä.

Arkisessa puhekielessä topiikin merkitsin voi helposti jäädä kokonaan poisikin, kuten myös lauseen sisäisiä syntagmaattisia suhteita ilmaisevat partikkelit.⁷ Kirjoitetussa yleiskielessä partikkelit ovat kuitenkin paikoillaan ja niistä tarkastelen erityisesti topiikin (*wa*) ja nominatiivin/subjektin (*ga*) partikkeleilla merkittyjä henkilö-tekijöitä. Kiinnostukseni kohteena on siis 1. persoonassa tavallisesti pääministeri-kirjoittaja itse, monikollisissa ilmaisussa kirjoittaja ja joku muu, esimerkiksi hallitus, Japanin kansa tai vaikkapa geneerisesti kaikki maailman kansalaiset.

Japanin kieli ei normaalisti ilmaise verbaalisesti sellaista ainesta, esimerkiksi topiikkia, joka on jo tullut tekstissä tai keskustelussa ilmi aiemmin tai joka voidaan muuten päätellä kontekstin perusteella. Tällaista mainitsematta jättämistä kutsutaan japaninkin kielitieteessä ellipsisiksi (*shōryaku* 'pois jättäminen, lyhentäminen'), vaikka kielellisesti redundantin aineksen puuttuminen edustaa tavallisesti tunnusmerkitöntä tapausta eikä siinä mielessä kaipaisi erityistä leimaa. Vertailukohteena ”ellipsitapauksissa” onkin useimmiten englannin kaltainen kieli, jossa tekijät ja kohteet on mainittava. Japanin kieli sen sijaan kietoutuu teksti- ja diskurssitasolla vahvasti predikaatin ympärille eikä kontekstin perusteella selvää kieliaainesta turhaan toisteta. Usein siteerattu väite on, että japanissa (tunnettu) tekijä jätetään ilmaisematta noin 35–75:ssä prosentissa tapauksista, joissa jokin suora viittaus olisi mahdollinen (Martin 2004). Lisäksi japani suosii rakenteita, jotka eivät vaadi tekijän ilmaisemista lainkaan tai joissa implisiittinen tekijä on tulkinnanvarainen. Täsmällinen persoonan ilmaiseminen tuntuu herkästi liian alleviivaavalta, persoonaa turhaan korostavalta ja suorat viittaukset *minä*-muotoiseen kirjoittajaan ovat niin ikään harvinaisia teksteissä. Vaikka eksplisiittisiä persoonaviittauksia on vähän, toimii topikalisaatio diskurssin organisatorisena moottorina mahdollistamalla temaattisen linjan, jonka vaikutuksesta tekstistä muodostuu koherentti, yhtenäinen kokonaisuus. Japanin kaltaisessa kielessä nolla-anafora tavallaan kokoaa kommenttikimppuja, jotka ymmärretään alussa mainittuun, keskiössä olevaan topiikkiin suoraan liittyviksi yli lauserajojen (Maynard 1985: 226).

Aineiston analyysi: 1. persoona argumenttina

Tekijän mainitsematta jättäminen näkyy omassa aineistossanikin selvästi suorien viittauksien harvalukuisuudessa: neutraali 1. persoonan termi esiintyy yksikössä 56 kertaa (*watashi* 'minä') ja monikossa 9 kertaa (*watashi-tachi* 'me'), yhteensä siis vain 65 kertaa.⁸ Taulukot 2, 3 ja 4 kokoavat viittaustermit postpositionaalisen partikkelin mukaan luokiteltuina.

7. On myös esitetty, että tietyissä puhekonteksteissa halutun emotionaalisen sävyn ilmentäminen on mahdollista ainoastaan jättämällä topiikki- tai muu vastaava pääte kokonaan pois (Shimojo 2005: 37).

8. Huomionarvoista on, että persoonapronomineiksi kutsutut termit ovat japanissa monitavuisia ja poikkeavat näin ollen monien muiden kielten lyhyistä, usein yksitavuisista muodoista. Aben kirjoituksessa esiintyy lisäksi monikollinen reduplikaatiomuotoinen termi *wareware* 'me', joka kuitenkin edustaa aineistossani poikkeusta: termi sisältyy suoraan lainaukseen Yhdysvaltojen presidentin puheesta edustaen näin ollen puhuttua englannin kieltä. Lisätietoa monikkumuodoista: Länsisalmi (1998).

Pääministeri	1SG- <i>wa</i> TOP	1SG- <i>ga</i> NOM	1SG- <i>no</i> GEN	1SG- <i>ni</i> DAT	1SG- <i>to</i> COM	1SG- <i>dake</i> FOC: 'vain'
Hatoyama (H)	3	3	1	-	-	1
Asō (AS)	5	-	4	-	1	-
Fukuda (F)	3	2	1	-	-	-
Abe (AB)	12	1	5	3	-	-
Koizumi (K)	5	-	6	-	-	-
Yhteensä	28	6	17	3	1	1

Taulukko 2. Suorat viittaukset 1. persoonaan yksikössä

Pääministeri	1PL- <i>wa</i> TOP	1PL- <i>ga</i> NOM	1PL- <i>no</i> GEN	1PL- <i>ni</i> DAT
Hatoyama	3	2	1	1
Asō	-	1	-	-
Fukuda	-	-	-	-
Abe	-	-	1	-
Koizumi	-	-	-	-
Yhteensä	3	3	2	1

Taulukko 3. Suorat viittaukset 1. persoonaan monikossa

	1- <i>wa</i> TOP	1- <i>ga</i> NOM	1- <i>no</i> GEN	1- <i>ni</i> DAT	1- <i>to</i> COM	1- <i>dake</i> FOC: 'vain'	Yhteensä
Yhteensä	31	9	19	4	1	1	65

Taulukko 4. Suorat viittaukset 1. persoonaan yhteensä

Ennen kuin siirryn käsittelemään aineistoni ”tekijä”-argumenttityyppejä, 1-*wa* ja 1-*ga*, käsitelen tässä lyhyesti yleisen genetiiviattribuutin 1-*no* (harvinaisemat 1-*ni*, 1-*to* ja 1-*dake* rajautuvat tilan puutteessa pois). 1-*no* mukaan lukien jälkimmäisissä tapauksissa on kyse muodosta, joka (myös arkipuheessa) vaatii pääsana + partikkeli -rakenteen, kun sen sijaan tuttu ”tekijä” jää tavallisesti redundanttina mainitsematta (ja esiintyy arkipuheessa usein myös ilman partikkelia). Genetiivimuotoinen 1-*no* esiintyy 19 kertaa ja on siten toiseksi yleisin argumenttityyppi. Suurin osa tapauksista liittyy pääministerin omiin ajatuksiin, suunnitelmiin ja tunteuksiin (esim. *watashi-no shimei* ’missioni’). Vähemmän viitataan epäonnistumisiin tai puutteisiin (*watashi-no chikarabusoku* ’riittämättömyyteni’), ainoastaan kerran suoraan omaan hallitukseen: *watashi-no nai-kaku* ’hallituksen’. Hatoyamaa lukuun ottamatta ministerit turvautuvat ”kiviniemeläiseen” tapaan viitaten hallitukseensa omalla sukunimellään – tosin ei kuitenkaan omistusmuodossa vaan yhdyssanana: *Abe-naikaku* ’Abe-hallitus’. Monikolliset tapaukset, kuten *watashi-tachi-no kuni* ’maamme’, assosioituvat usein kansallismielisesti Japanin kansaan.

Huomautan lisäksi, ettei taulukoissa esiinny lainkaan suoran objektin partikkelia *o*. Pääministeri ei siis kirjoituksissaan alistu kohteeksi vaan esiintyy

koko ajan aktiivisena toimijana. Saman seikan totesivat keskusteluaineistossaan esiintyvistä 1. persoonaan viittaavista pronominaalista argumenteista Ono ja Thompson (2003: 326). Ylipäättään *inhimillisen* tai *elollisen* suoran objektin löytäminen kirjoituksista on vaikeaa ja tapaukset on laskettavissa yhden käden sormin. Kun joukosta poistetaan kiteytyneiksi ilmauksiksi leksikaalistuneet muodot, jää jäljelle ainoastaan pari 3. persoonan esimerkkiä (*kokumin-o mamoru* 'suojella kansalaisia', *shinsoori-o sasaeru* 'tukea uutta pääministeriä'), joissa verbin transitiivisuusaste on korkea ja tekeminen kohdistuu pikemminkin joko kollektiiviseen joukkoon (kansalaiset) tai viranhaltijaan (pääministeri) kuin selkeästi identifioituun henkilö-objektiin.

1. persoona topiikkina: 1SG-*wa*

Vaikka kirjoitukseni keskittyy eksplisiittisesti ilmaistuihin ”tekijä”-muotoihin 1-*wa* ja 1-*ga*, korostan vielä, että suurin osa kirjoittajaan viittaavista predikaateista esiintyy yksinään, vailla (TOP/NOM-merkittyä) tekijää:

- (2) *Soori-ni naru mae-wa, hitori-de konbini-ni it-ta-ri,*
 pääministeriksi tulla ennen-TOP yksin marketti-LOC käydä jne.
furatto jiyuu-ni gaishutsu-shite-i-mashi-ta.
 noin vain vapaasti käydä ulkona-PRG-POL-PST
Ima-wa, doko-ni iku ni shitemo
 nyt-TOP minne-LOC mennä riippumatta
kanarazu goei-ga tsuki-masu.
 välttämättä vartija-NOM seuraa mukana-POL
 Before I became Prime Minister I used to be able to go to a convenience store by myself or just stroll about as I please. Now, wherever I go, security guards go with me, (...). (K2)

Esimerkki (2) aloittaa uuden kappaleen Koizumin viestissä eikä kirjoittaja siinä mitenkään korosta omaa persoonaansa, vaan keskittyy yksinkertaisesti vertailemaan ja kuvailemaan omia tekemisiään ennen pääministerikauttaan ja sen aikana. Koska tekijä on kontekstin perusteella selvä, ei predikaattien yhteydessä 1SG-*wa*-muotoista topiikkia erikseen mainita.

1. persoonan referentti *watashi* esiintyy aineistossani kaikkein eniten juuri topiikin partikkelilla merkittynä, 28 kertaa yksikössä ja 3 kertaa monikossa, yhteensä 31 kertaa. Tyypillisesti 1-*wa* esiintyy virkkeen (ja kappaleen) alussa ja virkkeen jälkimmäinen osa toimii kommenttina. Tämä tieto tuskin tuo mitään uutta japanin kielen tutkimukseen, joten kiinnostavampaa onkin perehtyä kommenttiosaa hallitsevan predikaatin laatuun tekstikontekstissaan. Taulukko 5 esittelee verbimuodot ja -tyypit. Tilapulan vuoksi mukaan on otettu ainoastaan päälauseen päättävä verbi, ei mahdollisia väliin jäävien alisteisten lauserakenteiden verbejä (vrt. taulukon esim. 4). 1SG-*wa* verbeineen on alleviivattu ja ”nöyrät” verbimuodot lihavoitu.

Kategoria <i>Verbityyppi </i> <i>Esimerkki</i>	n
<p>1a. Yhteisten asioiden edistäminen, päätökset menneisyydessä (PST, apuverbi -kuru) <i>ketsui-o itashi-mashi-ta</i> 'tein päätöksen', <i>handan-shi-mashi-ta</i> 'arvioin', <i>uttae-mashi-ta</i> 'vetosin', <i>ganbatte-ki-mashi-ta</i> 'tein parhaani', <i>susumete-mairi-mashi-ta/susumete-ki-mashi-ta</i> 'edistin', <i>yuusen-itashi-mashi-ta</i> 'asetin etusijalle', <i>taisetsu-ni shite-ki-mashi-ta</i> 'pidin tärkeänä' <i>Watashi-wa, getsuyooobi, sooridaijin-no shoku-o jisuru</i> ISG-TOP maanantaina pääministeri-GEN toimi-ACC jättää <i>ketsui-o itashi-mashi-ta.</i> päätös-ACC tehdä-HUM-POL-PST On Monday of this week, I made the decision to resign from the post of Prime Minister. (F3)</p> <p>1b. Yhteisten asioiden edistäminen, lupaukset nyt ja tulevaisuudessa (PR, apuverbi -iku) <i>yatte-iki-masu (yo)</i> 'teen (IP)', <i>toshi-masu</i> 'riskeeraan', <i>kaete-iki-masu</i> 'muutan', <i>sari-masu</i> 'jätän (viran)', <i>mamoru</i> 'puolustan', <i>mamoru kigai desu</i> 'aion puolustaa (järkähtämättä)', <i>wasure-mase-n</i> 'en unohda' <i>Fujiyuuna koto-mo ari-masu ga, watashi-wa 24 jikan,</i> haitallinen asia-myös olla-POL mutta ISG-TOP 24 tuntia <i>sei'ippai-no koto-o yatte-iki-masu yo.</i> kaikki voimat-GEN asia-ACC tehdä-POL IP However, though I may not have the freedom I used to enjoy, I am putting heart and soul into this job 24 hours a day, seven days a week. (K2)</p>	<p>8</p> <p>7</p>
<p>2. Neutraali kertonta menneisyydessä (PST, apuverbi -kuru) <i>shusseki-shi-mashi-ta</i> 'osallistuin', <i>mawatte-ki-mashi-ta</i> 'kiersin', <i>hanashiai-o shi(-ta)</i> 'kävin keskusteluja', <i>omou koto-ga ari-mashi-ta</i> 'minulla oli tapana ajatella', <i>iwasete-itadaki-mashi-ta</i> 'sain kertoa' <i>Watashi-wa, seisaku-o ritsuan-suru sai, kono "eien-no</i> ISG-TOP politiikka-ACC suunnitella kun tämä ikuinen-GEN <i>ima"-o omou koto-ga ari-mashi-ta.</i> nyt-ACC tapana ajatella-olla-POL-PST I often used to think of "the eternal now" when drawing up policy. (F3)</p>	<p>5</p>
<p>3. Uskoa, olla jotakin mieltä, ajatella (usein kontrastiivinen sävy) (PRG) <i>omotte-i-masu (2),/kangaete-ori-masu, kangaete-i-masu</i> 'olen x mieltä/ajattelen x', <i>shinjite-i-masu (2)</i> 'uskon', <i>uketomete-i-masu</i> 'ymmärrän (viestin)' <i>Watashi-wa, Nihon-no sokojikara-o shinjite-i-masu.</i> ISG-TOP Japani-GEN latentti voima-ACC uskoa-PRG-POL I believe in the latent power of Japan. (AS1)</p>	<p>7</p>
<p>4. Haluta/täytyä (modaalisuus: -tai 'haluta', -beki 'täytyä', apuverbi -iku) <i>okonatte-iki-tai</i> 'haluan järjestää', <i>shite-iki-tai</i> 'haluan tehdä', <i>su-beki</i> 'minun on tehtävä' <i>Watashi-wa, mina-san-no koe-o yoku kiite,</i> ISG-TOP kaikki-SUFF-GEN ääni-ACC hyvin kuunnella-GER <i>kono kuni-o jishin-to hokori-ga</i> tämä maa-ACC itseluottamus-ja ylpeys-NOM <i>mot-e-ru kuni-ni shite-iki-tai.</i> kantaa-POT maaksi tehdä-DES I will listen carefully to the people and create a country we can have self-confidence and pride in. (AB1)</p>	<p>3</p>
<p>Yhteensä</p>	<p>31</p>

Suurin osa taulukon verbeistä assosioituu jonkinlaiseen korostamiseen: pääministeri näyttäytyy aktiivisena, päättäväisenä ja voimakastahtoisena toimijana, joka ennen muuta ajattelee kansalaisten etua ja luottaa vahvasti hallituksensa ja kansakuntansa kykyihin – tai ainakin toimi tähän tapaan, kunnes joutui eroamaan. Painottaminen ilmenee erityisen selkeästi desiratiivisuuden ilmauksissa, sillä haluamista merkitsevä *-tai*-päätte riittäisi yksinään ilmaisemaan muodon liittymistä nimenomaan 1. persoonaan; ISG-*wa* on siis varsin redundantti. Toisinaan ilmaisuihin sisältyy kuitenkin kontrastiivinen nyanssi: pääministeri uskoo, vaikka muut epäilisivät. Osa kappaleenalkuisista ISG-*wa*-muodoista kytkettyneenä menneen ajan predikaattiin sen sijaan esittelee uutta kirjoittajan tekemisiin liittyvää informaatiota, joten niiden luonnehtiminen muita tapauksia ”neutraalimpina” lienee perusteltua. Tämän 2-kategorian verbejä lukuun ottamatta suurin osa taulukon verbeistä on transitiivisia.

1. persoona *ga*-argumenttina: ISG-*ga*

Wa- ja *ga*-partikkelien eroista on kielitieteessä kirjoitettu valtavasti sekä japanin että englannin kielellä. Kielitieteessä *ga* esitetään tavanomaisesti subjektin/nominatiivin partikkelina tämän tyyppisissä esimerkkilauseissa:

- (3) *Taroo-ga hashit-ta.* (Tsuji-mura 2007: 122)
 Taroo-NOM juosta-PST
 ’Taroo juoksi.’

Kielioppien ja lingvististen artikkelien ulkopuolella tällaisiin ideaaliesimerkkeihin ei kuitenkaan törmää kovin usein. Ono et al. (2000) todentavat *ga*-partikkelin harvinaisuuden japaninkielisissä arkikeskusteluissa ja toteavat, että partikkelin käyttö voidaan perustella ennemminkin pragmaattisista kuin rakenteellisista lähtökohdista käsin; sitä tarvitaan fokusoimaan NP:n osallisuutta tapahtumiin ja ennalta arvaamatonta suhdetta predikaattiin konteksteissa, joissa tällaisen suhteen päättelemineen voisi muuten olla vaikeaa. *Ga* esiintyy myös kompleksisissa NP-argumenteissa, jotka määrittävät pääsanaansa ja jotka voidaan usein kääntää suomen kieleen relatiivilauseella tai lauseenvastikkeella. Ono kollegoineen pitää tällaisia tapauksia vahvistuksena teorialleen pragmaattisesta tehostamisesta ja NP:n esille tuomisesta, sillä kompleksisissa virkkeissä on tärkeää spesifioida oleelliset syntagmaattiset suhteet ymmärrettävän viestin aikaansaamiseksi.

Vaikka kirjoitettu kieli on huolellisempaa ja siten lähempänä kielioppien koodaamaa kieltä, on omassa aineistossanikin nähtävissä samantyyppisiä tendenssejä: 1. persoona esiintyy *ga*-argumenttina hyvin harvoin, 9 kertaa, ja silloinkin ainoastaan kompleksisissa NP-argumenteissa, nominalisaatiorkenteissa tai muuten alisteisessa suhteessa päälauseeseen ja sen predikaattiin. *Ga*-partikkelia pidetäänkin kieliopillisesti pakollisena subjektin merkitsimenä sivulauseessa. Alla esittämässäni asiaa valaisevissa esimerkeissä (4) ja (5) käy-

tän Onon kollegoineen (2000) valitsemaa epätyypillistä glossaussymbolia GA perinteisemmän NOM- tai S(BJ)-lyhenteen sijaan.

- (4) *Maishuu yoser-areru go-iken-wa watashi-ga seisaku-o*
joka viikko koota-PASSHON-mielipide-TOP ISG-GA politiikka-ACC
susumeru tame-no ookina gendooryoku deari-mashi-ta.
edistää varten-GEN suuri käyttövoima COP-POL-PST
(...) all the opinions I received each week (...) added up to a major driv-
ing force for me to promote policy. (F3)
- (5) *Watashi-ga kaigi-ni shusseki-shite-iru aida, tsuma-wa,*
ISG-GA kokous-LOC osallistua-PRG aikana vaimo-TOP
Pekin-to Sooru sozore genchi-no shoogakkoo-o
Peking- ja Soul kumpainenkin paikan päällä-GEN ala-aste-ACC
hoomon-shi, kodomo-tachi-to-no kooryuu-o
vierailta-CONJ lapsi-PL-kanssa-GEN vuorovaikutus-ACC
tanoshimi-mashi-ta.
nauttia-POL-PST
While I was in my meetings, my wife Akie visited a junior high school
and an elementary school in Beijing and Seoul, respectively, and enjoyed
a pleasant time with the children. (AB2)

Päälauseessa esiintyvä *ga*-partikkeli kuuluu perinteisessä japanilaisessa kielen-
tutkimuksessa olennaisesti niin kutsutun *genshōbun*-tyyppin (‘ilmiölause’) lau-
serakenteeseen, kun taas *wa*-partikkeli liittyy *handanbun*-tyyppiin (‘arviointi-
lause’). Nimensä mukaisesti *genshōbun*-lausetta käytetään kuvaamaan
(luonnon)jilmiöitä, esimerkiksi vesisadetta, tai jotakin äkillistä, hetkellistä tai
odottamatonta tapahtumaa. Puhuja tai kirjoittaja toimii ikään kuin tapahtumien
todistajana, rakenteellisesti ”tiukasti organisoituu” silminnäkijäkuvaukseen
turvautuen, eikä ryhdy *kommentoimaan* subjektin ja predikaatin välistä suh-
detta tunnettujen tosiasioiden tai omien kokemustensa valossa argumentoiden
(Shibatani 1990: 268):

- (6) *Basu-ga ki-ta.*
bussi-GA tulla-PST
'Bussi tuli.'

Arkisessa puhekielessä tällaisetkin lauseet ovat kuitenkin tosiasiasa elliptisiä
eli lause (6) ilmeni luultavimmin muodossa *Basu kita yo!* (‘bussi tuli IP’), *Kita*
yo! (‘tuli IP’) tai *Ima kita!* (‘nyt tuli’), kontekstista riippuen. *Ga*-argumentti jää
siis redundanttina mainitsematta tai jos se mainitaan, jää postpotionaalinen par-
tikkeli yleensä kokonaan pois, sillä se tuntuu tuovan lausumaan pragmaattisesti
tunnusmerkittömään kontekstiin kuulumatonta argumentin fokusointia. Koska
keskusteluun osallistuvat 1. ja 2. persoonan tarkoitteet ovat joka tapauksessa

selvillä ja 3. persoonankin viittausten tarkoite on useimmiten tiedossa tai pääteltävissä, ei varsinkaan pronominaalisia *ga*-partikkelittomia ilmauksia juurikaan esiinny (Ono et al. 2000: 67). Uskaltaisinkin väittää, että päälauseessa esiintyvä *ga*-argumentti soveltuukin toisenlaiseen genreen, esimerkiksi runouteen, jossa kuvaillaan elävästi luonnonilmiöitä ja odottamattomia muutoksia, tai tapahtumarikkaisiin kertomuksiin monine yllättävine sattumuksineen ja osallisineen. Asiatekstissä päälauseen *ga*-argumentti liittyyneen tyypillisimmillään 3. persoonaan. Omassa aineistossanikaan kirjoittaja ei aseta itseään päälauseen ”subjektiksi” – ei kovin herkästi edes monikkomuodossa, josta jatkan lyhyesti alla.

Monikkomuoto topiikkina ja *ga*-argumenttina: 1PL-*wa* ja 1PL-*ga*

Lopuksi on tarpeen tarkentaa kirjoituksista löytyvien monikollisten *wa*- ja *ga*-merkittyjen viittaussanojen (*watashi-tachi-wa/-ga*) tarkoitteet. Kiinnostavaa *me*-sanankäytöstä japaninkielisessä tekstissä tekee luonnollisesti se, että useimmiten se jää kokonaan pois ja viittauksen kohde ymmärretään implisiittisesti tai se jää lukijallekin tulkinnanvaraiseksi. Tämä aiheuttaa vaikeuksia kääntäjälle, joka kääntää englannin kaltaiseen kieleen ja joutuu lisäämään käännöstekstiinsä alkutekstistä puuttuvat argumentit. Eräässä aiemmassa kirjoituksessani vertailin 1. persoonan monikollisten viittaussanojen määrää alku- ja käännösteksteissä (Länsisalmi 2009a). Englanninkielisissä käännöksissä tällaisten viittaussanojen määrä ylitti vastaavien japaninkielisten termien määrän huomasti suhteessa 102:16. Kääntäjät turvautuvat siis alkukielisen tekstin monitulkintaisuuden varjossa hanakasti *me*-muotoihin (*we, us, our*) ”argumenttiauikkojen” täyttämässä. Monikollisuus onkin tunnetusti oiva keino referenttien identiteetin ja selkeään osallisuuteen tai toimijuuteen assosioituvan inhimillisyyden häivyttämässä (Yamamoto 1999: 99). Samalla *me*-pronominit soveltuvat mainiosti strategisen kielenkäytön – erityisesti tarkoitushakuisen poliittisen diskurssin – välineiksi, esimerkiksi inkluusiivista ja eksklusiivista tulkintaa manipuloiden (Íñigo-Mora 2004).

Nojaudun lyhyessä monikkomuotojen analyysissäni lisäksi kielentutkija Kamio Akion (1990, 1994, 2000) teoriaan ”informaatioalueesta” (*jōhō no nawa-bari riron*), eräänlaisesta konseptuaalisesta reviiiristä, joka määritellään merkitsemällä puheena oleva informaatio joko puhujan tai kuulijan ”omaisuudeksi”. Kamion mukaan puhujan reviiiriin kuuluu häntä itseään koskeva tai hänelle muuten läheinen (esimerkiksi suoraan havaintoon perustuva) tieto. Mikäli puhuja ei ole tiedon lähde tai hänen suhteensa tietoon on muuten etäisempi, rajaa hän sen esimerkiksi sopivalla evidenssiaalisuuden ilmaisimella tai dialogipartikkelilla kuulijan reviiirille tai molempien reviiirien ulkopuolelle. Monien japanin kielen rakenteiden ohella Kamio (2000) analysoi englannin kielen geneerisiä *we*-pronomineja, joissa yksikön 1. persoona, *I*, tulisi hänen mukaansa nähdä *we*-viittauk-

sen muodostaman tarkemmin määrittelemättömän joukon keskeisenä jäsenenä. Näin ollen geneerinen *we*-viittaus linkittyisi puhujan informaatioalueeseen.

Oman aineistoni monikolliset topiikit ja *ga*-merkityt *me*-muodot näyttäisivät kuitenkin viittaavaan luonteeltaan erilaisiin tarkoitteisiin. Yleisimmin ne viittaavat pääministerin itsensä edustamaan hallitukseen vertautuen samassa virkkeessä lukijoihin tai kansalaisiin erikseen viittaaviin termeihin, kuten *mina-sama-gata* '(te) kaikki-SUFF-PL' ja *kokumin-no mina-sama* 'kansalaiset-GEN (te) kaikki-SUFF'. Tällaiset *me*-muodot rinnastavat auktoriteetin, hallitusinstituution pääministereineen, arvokkaisiin viestin vastaanottajakansalaisiin, joita ilman instituutio ei pärjäisi ja joiden tukea ja mielipiteitä pääministeri kirjoituksillaan tavoittelee. Kirjoittaja merkitsee kuitenkin samalla edustamansa hallituksen tekemisineen omaan informaatioalueeseensa kuuluvaksi – ja siten myös vastuunkantajaksi. Englanninkielisessä käännöksessä vastaavat termit ovat usein *we*, *the public* ja *the general public*, jättäen alkukielisiin termeihin sisältyvät viestin vastaanottajiin kohdistuvat kunnioittavat suffiksit (*-sama*) huomiotta kansainväliselle yleisölle suunnatussa tekstissä. Täten käännös ”puhuu” alkutekstiin verrattuna vähemmän suoraan lukijoille. Yhtä *ga*-argumenttia edeltää määre *ima-o ikiru* 'tämä hetki-ACC elää' ja se löytäne attribuoitinsa perusteella kohteensa jopa kaikista maailman kansalaisista: *all of us living in the present times*. Kolmatta *me*-muotoa seuraa määre *kokumin-toshite* 'kansalaisina', joten se on selvästi patrioottisen inklusiivinen, sisältäen sekä kirjoittajan että joukon muita, tässä tapauksessa myös käännöksessä kuitenkin pelkästään japanilaisia: *we, the people of Japan*. Jälkimmäisissä tapauksissa virkkeiden informaatio – ja samalla vastuu puheena olevista asioista – siis tavallaan jaetaan koko maan tai jopa koko maailman kansalaisten kanssa yhteisellä reviirillä.

Lopuksi

Olen tässä kirjoituksessa tarkastellut suoria viittauksia 1. persoonan japaninkielisessä poliittisessa diskurssissa keskittyen erityisesti *wa*- ja *ga*-partikkelilla merkittyyn ”tekijä”-rooliin. Viittaustermin käyttäminen liittää japanissa tarkoitteeseen voimakkaan inhimillisyyden vaikutelman (Yamamoto 1999) esiintuoden samalla indeksikaalisesti kirjoittajan vastuuta omista sanomisistaan ja antaen tämän väitteille erityistä painoarvoa (Mühlhäusler and Harré 1990: 25). Topiikkipartikkelin katsotaan niin ikään heijastavan kirjoittajan tai puhujan sitoutumista (*involvement*) kerronnan rakentamiseen *wa*-koodattua päähenkilöä korostamalla. Myös puheaktiteoriassa performatiivisuus tavataan liittää muiden muassa 1. persoonan pronominin esiintymiseen (Iwasaki 1993). Tässä valossa vaikuttaakin luontevalta, että kirjoitusten kerronnan päähenkilönä esiintyvä ja vastuullisessa pääministerin virassa toimiva – tai virasta eroava – kirjoittaja esiintyy *minä*-muodossa useimmiten topiikkiasemassa. *Ga*-analyysini tulokset puolestaan tukevat Onon ja kollegoiden (2000, 2003) havaintoja arkipuheesta:

ga-argumentit ovat pronominaalisina termeinä erittäin harvinaisia. Ono ja Thompson (2003) huomauttavat jopa, että 1. persoonan pronominaalinen muoto ei ylipäättään toimi hyvänä argumenttina eikä edes nimenomaisesti referentiaalisessa funktiossa japanin kielessä. Rajatussa aineistossani se esiintyy ainoastaan kompleksisissa NP-argumenteissa päälauseelle alisteisessa asemassa. Aineistoni monikolliset viittaussanat heijastavat tuttua *me*-pronominin dikotomista luonnetta; inklusiivisuutta ja eksklusiivisuutta manipuloimalla viestin vastaanottajat joko solidaarisesti sisällytetään samalle ”reviirille” ja yhteisten – poliittisten – päämäärien tavoittelijoiksi tai heidät autoritäärisesti – pääministerin ja hallituksen toimesta – rajataan pois.

Kamiota (1990, 1994, 2000) mukaillen tydyn lopuksi huomauttamaan ”reviirin” eli ”informaatioalueen” käsitteen kiinnostavuudesta diskurssilähtöisessä kielentutkimuksessa. Houkuttaisi ajatusleikkinä esittää, että englannin kaltainen kieli, joka vaatii subjekti-verbi-objekti -akselin eksplisiittistä ilmiäpanoa, samalla edellyttää ainakin epämääraisten ”henkilö-reviirien” merkitsemistä puheessa ja tekstissä. Japanin kieli sen sijaan pärjää vähemmällä suoraan henkilöä korostavalla viittaamisella – tähänhän kirjailija Natsume Sōsekikin viittasi. Japani puolestaan ilmaisee informaatioalueiden rajoja herkemmin kohteliaisuusrekistereillä ja virkkeen lopussa esimerkiksi evidentialisuuden koodaamisella ja dialogipartikkeleilla. Kyse ei loppujen lopuksi ole personifikaation tai informaatioalueiden määrittämisen määrällisestä vaan *laadullisesta* erosta; minkälaisia kielellisiä keinoja on käytettävissä ja miten paljon epätarkkuutta sallitaan tai odotetaan.

Lyhenteet

ACC	akkusatiivi/suora objekti	LOC	lokatiivi
COM	komitatiivi	NOM	nominatiivi
CONJ	konjunktiiivi	PASS	passiivi
COP	kopula	POL	neutraalin kohtelias rekisteri (<i>teineigo</i>)
DAT	datiivi	POT	potentiaali
DES	desiratiivi	PL	monikko
FOC	fokusointi	PRG	progressiivinen aspekti
GEN	genetiivi	PST	menneen ajan muoto
GER	gerundi	S(BJ)	subjekti
HON	kunnioittavan kohtelias rekisteri (<i>sonkeigo</i>)	SG	yksikkö
HUM	nöyrän kohtelias rekisteri (<i>kenjōgo</i>)	SUFF	suffiksi
IP	dialogipartikkeli	TOP	topiikki

Aineistolähteet verkossa

Japanin kielellä: <<http://www.mmz.kantei.go.jp/jp/m-magazine/index.htm>>
Englanninkieliset käännökset ("provisional translation"): <<http://www.mmz.kantei.go.jp/foreign/m-magazine/backnumber/index.html>>

Lähteet

- Ikegami, Yoshihiko 2008: *Linguistics and Poetics of 'Ego as Zero': The Choice of Subjective rather than Objective Construal*. Conference presentation. 12th International Conference of the European Association for Japanese Studies, Salento University, Lecce, Italia 20.9.2008.
- Íñigo-Mora, Isabel 2004: On the use of the personal pronoun *we* in communities – *Journal of Language and Politics* 3(1): 27–52.
- Iwasaki, Shoichi 1993: *Subjectivity in Grammar and Discourse*. Studies in Discourse and Grammar 2. Amsterdam: John Benjamins.
- Kamio, Akio 1990: *Joo hoo no nawabari riron*. Tokyo: Taishuukan.
- 1994: The theory of territory of information: The case of Japanese – *Journal of Pragmatics* 21: 67–100.
- 2001: English generic *we*, *you*, and *they*: An analysis in terms of territory of information – *Journal of Pragmatics* 33: 1111–1124.
- Länsisalmi, Riikka 1998: *Overt First and Second Person-Designating Terms in Japanese Discourse – A Pragmatic Perspective*. PhD dissertation, The Graduate University for Advanced Studies, Japan.
- 2001: *You and I* in Japanese: What do “personal pronouns” do in Japanese discourse – *SKY Journal of Linguistics* 14: 121–150.
- 2009a: "Lion Heart's Legacy": Personification of the Japanese Prime Minister in Cabinet E-mail Magazines. – *Proceedings of the 14th Conference of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics* 11: 39–44.
- 2009b: Paikkansa kullakin – Henkilöön viittaaminen japanin kielessä. – Anna Idström & Sachiko Sosa (eds): *Kielissä kulttuurien ääni*. Tietolipas 228. Helsinki: Finnish Literature Society: 184–205.
- Martin, Samuel 2004: *A Reference Grammar of Japanese*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Matilainen, Pia 2008: *Japanin kielen (r)are-morfeemi: monitulkintaisuus passiivirakenteissa*. MA thesis, University of Helsinki.
- Maynard, Senko K. 1985: Contrast between Japanese and English participant identification: Its implications for language teaching – *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 23(3): 217–229.
- 2005: *Danwahyoogen handobukku*. Tokyo: Kurosio Publishers.
- Mühlhäusler, Peter 2001: Personal pronouns – Martin Haspelmath, Ekkehard König, Wulf Oesterreicher & Wolfgang Raible (eds): *Language Typology and Language Universals*. An International Handbook 1. Berlin: Walter de Gruyter: 741–747.

- Nieminen, Kai 1999: Japanin kieli ja kirjoitusjärjestelmä – Olavi K. Fält, Kai Nieminen, Anna Tuovinen & Ilmari Vesterinen (eds): *Japanin kulttuuri*. Helsinki: Otava. 286–299.
- Obana, Yasuko 2000: *Understanding Japanese*. Tokio: Kurosio Publishers.
- Ono Tsuyoshi, Thompson, Sandra A. & Suzuki, Ryoko 2000: The pragmatic nature of the so-called subject marker *ga* in Japanese: evidence from conversation – *Discourse Studies* 2(1): 55–84.
- Ono, Tsuyoshi & Thompson, Sandra A. 2003: Japanese (*w*)*atashi/ore/boku* ‘I’: They’re not just pronouns – *Cognitive Linguistics* 14(4): 321–347.
- Shibatani, Masayoshi 1990: *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shimojo, Mitsuki 2005: *Argument Encoding in Japanese Conversation*. New York: Palgrave MacMillan.
- Takubo, Yukinori 1997: Nihongo no ninshoo hyoogen. *Shiten to gengo koodoo*. Tokyo: Kurosio Publishers: 13–44.
- Tsujimura, Natsuko 2007: *An Introduction to Japanese Linguistics*. Cambridge & Oxford: Blackwell Publishers.
- Yamada, Toshihiro 2006: *Kokugokyooshi ga shitteokitai nihongobunpoo*. Tokyo: Kurosio Publishers.
- Yamamoto, M. 1999: *Animacy and Reference – A Cognitive Approach to Corpus Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.